

**“... ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΣΤΟ ΚΑΛΠΑΚΙ.
ΥΠΓΟΣ Χ. ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΣ”**

Γράφει ο Αντιστράτηγος ε. α. Θεόκλητος Ρουσάκης.
Επίτιμος Διοικητής του Β' Σώματος Στρατού.

Στις τραχιές κορυφές της Ηπείρου τον Οκτώβριο του '40 ένας λαός με ποικίλη κοινωνική διαστρωμάτωση, ο λαός που εναποθέτει τις ελπίδες του προσευχόμενος κατανυκτικά στη Μητέρα του Θεού, συνέτριψε το μύθο του αήττητου του Άξονα.

Δεν δέιλιασαν οι “Έλληνες του ‘40” όπως δεν δέιλιασαν μπροστά στο θάνατο και οι Έλληνες των **Θερμοπυλών και της Σαλαμίνας, του Μαραθώνα, του Βυζαντίου, του ‘21 και του Μακεδονικού Αγώνα**. Και τον έκαναν σύμβολο το θάνατο που άγγιξε το **“Μολών Λαβέ”** του **Λάκωνα Λεωνίδα** και θα ανακυκλωθεί 20 αιώνες μετά από τον **Κωνσταντίνο Παλαιολόγο στην Πύλη του Ρωμανού** και θα γίνει σημαία ανεξίτηλη στην οποία αποτύπωσαν την αποφασιστική διάζευξη **“λευτεριά ή θάνατος”**.

Έτσι και τον Οκτώβρη του ‘40, πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Πατρίδος μας, γνώριζε πολύ καλά τα πραγματικά στοιχεία ισχύος του αντιπάλου και με βάση αυτά σχεδίαζε. Διότι, πέραν από τα κελεύσματα της Ιστορίας, του ηθικού και του πατριωτικού ενθουσιασμού, **η νίκη στον**

πόλεμο είναι αποτέλεσμα ορθής, λεπτομερούς, επίπονης και δαπανηρής προετοιμασίας και μιας επιδέξιας διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων, από ικανούς, ανιδιοτελείς, φιλόπατριες και ηθικούς ηγέτες.

Μια τέτοια σεμνή ηγετική μορφή που τη διέκρινε η σύνεση και η φρόνηση, σε συνδυασμό με διοικητικές και οργανωτικές ικανότητες, με αίσθημα ευθύνης, με το θάρρος της γνώμης, με συγκροτημένη σκέψη και προπάντων με πνεύμα πρωτοβουλίας, ήταν ο Υποστράτηγο Χαρ. Κατσιμήτρο Διοικητής της VIII Μεραρχίας που δέχτηκε όλο το βάρος της εχθρικής επίθεσης την 28 Οκτ 1940. Ήταν αυτός που με την τεράστια πολεμική εμπειρία, σταμάτησε την **αξονική άμπωτι στο Καλπάκι για να ξεκινήσει η συμμαχική παλίρροια. Και φυσικά αυτός θα ήταν εκείνος που θα είχε και την ευθύνη σε περίπτωση αποτυχίας.**

Ο Υπγος Χ. Κατσιμήτρος γεννήθηκε την 1η Ιανουαρίου 1886 στο χωριό Κλειτσός, του νομού Ευρυτανίας. Ήταν παντρεμένος με την Ελένη Κατσιμήτρου και είχαν αποκτήσει δύο παιδιά, το Γεώργιο Κατσιμήτρο, μετέπειτα Υποστράτηγο του Ελληνικού Στρατού και τη Βασιλική.

Το 1904 κατατάχθηκε, ως εθελοντής στον Ελληνικό Στρατό και το **1912-1913 με το βαθμό του ανθυπασπιστή του Πυροβολικού συμμετείχε στους Βαλκανικούς πολέμους, ενώ πολέμησε στη διάρκεια του 1ου Παγκοσμίου πολέμου στο "Μακεδονικό Μέτωπο" ως διοικητής λόχου.**

Το **1921-1922 συμμετείχε στην Μικρασιατική Εκστρατεία**, με το βαθμό του ταγματάρχη όπου ως διοικητής τάγματος τον Αύγουστο του 1922, αμύνθηκε γενναία στις επιθέσεις των Τούρκων στο **Κέντρο Αντιστάσεως Χασάν Μπελ**. Το Χασάν Μπελ δεν καταλήφθηκε και ο διοικητής της 57ης Τουρκικής μεραρχίας Ρεσάτ Μπέης που είχε ως αποστολή τη κατάληψη του, αυτοκτόνησε, ενώ ο Κατσιμήτρος τραυματίστηκε στο γόνατο και μεταφέρθηκε για νοσηλεία στη Σμύρνη.

Την περίοδο του μεσοπολέμου φοίτησε στην Ανωτέρα Σχολή Πολέμου, και υπηρέτησε ως **διοικητής του 15ου Συντάγματος Πεζικού και εν συνεχεία τη Διοίκηση του VIII Συνοριακού Τομέα της VIII Μεραρχίας**. Το γεγονός αυτό τον βοήθησε **αφ' ενός μεν να συνδεθεί προσωπικά με ισχυρούς δεσμούς με τους ηπειρώτες, αφ' ετέρου δε να γνωρίζει με κάθε**

λεπτομέρεια την περιοχή της ζώνης ευθύνης της Μεραρχίας. Στο βαθμό του Υποστρατήγου και διετέλεσε Διοικητής της VIIης Μεραρχίας Δράμας, της IXης Μεραρχίας Κοζάνης και στις 9 Φεβρουαρίου 1938 ανέλαβε διοικητής της VIIIης Μεραρχίας με έδρα τα Ιωάννινα, όπου ο Στρατηγός μαζί με τους άνδρες του αλλά και τον λαό της Ηπείρου έμελλε να αντιμετωπίσουν μια πανίσχυρη ιταλική πολεμική μηχανή.

Ο Πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς και ο Αρχηγός του ΓΕ Στρατηγός Αλέξανδρος Παπάγος, παρακολουθώντας τη γενικότερη κατάσταση στην Ευρώπη, εκτίμησαν έγκαιρα ότι τα σύννεφα του πολέμου πύκνωναν. Ο Μεταξάς, έχοντας επί 4,5 χρόνια την ευθύνη του υπουργείου Στρατιωτικών, μερίμνησε προσωπικώς για την πολεμική προετοιμασία της χώρας.

Είναι αλήθεια όμως ότι μέχρι το 1939 ο κύριος ορατός κίνδυνος κατά της χώρας προερχόταν από την βουλγαρική επεκτατικότητα. Είχαν άλλωστε παρέλθει μόλις δύο δεκαετίες από την μεγάλη σύγκρουση του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου, στο Μακεδονικό Μέτωπο. Όπως ήταν φυσικό, λοιπόν, το σύνολο της ελληνικής πολεμικής προπαρασκευής ήταν στραμμένο προς τα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα. Από την πλευρά της Γιουγκοσλαβίας και της Τουρκίας δεν αντιμετωπιζόνταν απειλές, ενώ η Αλβανία ήταν από απόψεως στρατιωτικής ισχύος αμελητέα.

Η αποβίβαση, όμως, των ιταλικών στρατευμάτων στην Αλβανία την 7^η Απριλίου του 1939 και η κατάληψη της χώρας αυτής μέσα σε ελάχιστες ώρες, μετέβαλε δραματικά τα μέχρι τότε δεδομένα της επιχειρησιακής σχεδίασης και προπαρασκευής και διαμόρφωσε νέα κατάσταση η οποία επέβαλε την ταχεία αλλά και ψύχραιμη αντιμετώπιση της διπλής απειλής, τόσο από τη Βουλγαρία όσο και από μια αυτόκρατορία «οκτώ εκατομμυρίων λογχών» κατά την έκφραση του Μουσολίνι, στον τομέα των συνόρων Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας .

Το ζήτημα τώρα της τροποποίησης της αμυντικής σχεδίασεως που προέκυψε ήταν σημαντικό και επείγον, για 5 βασικούς λόγους:

Πρώτον: Οι Ιταλοί είχαν ήδη συγκεντρωμένες και ετοιμοπόλεμες τις δυνάμεις τους στην **Αλβανία**, συνεπώς αυτοί θα είχαν την πρωτοβουλία ενάρξεως του πολέμου.

Δεύτερον : Η υπό τα όπλα δύναμη της **VIII Μεραρχίας ήτο ασήμαντος**, η δε στη μεθόριο διατεθειμένη **Δύναμη Προκαλύψεως σχεδόν μηδαμινή**, χωρίς την ελάχιστη κατά βάθος εφεδρεία.

Τρίτον: Στις εν λόγω περιοχές δεν υπήρχε οχύρωση που θα ισχυροποιούσε το έδαφος της αμυντικής διατάξεως.

Τέταρτον: Η ιταλική πλευρά διέθετε **απόλυτη αεροπορική υπεροχή**, με 400 αεροσκάφη στα αεροδρόμια Αργυροκάστρου, Κορυτσάς, Αυλώνος, Βερατίου, Δεβόλη και Δυρραχίου, ενώ κάποια εξ αυτών ευρίσκονταν στο Μπάρι και στον Τάραντα.

Πέμπτον: Η γιουγκοσλαβική στάση δεν ήταν απολύτως σαφής και έπρεπε να αποσαφηνισθεί . Τούτο διότι, αν οι Ιταλοί, από την Αλβανία περνούσαν στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας, θα είχαν τη δυνατότητα να προσβάλλουν από βορρά το πλευρό των ελληνικών δυνάμεων της Δυτικής Μακεδονίας.

Η Ελληνική Κυβέρνηση, ανησυχήσασα σοβαρά από τα κρίσιμα αυτά γεγονότα, **απέστειλε εσπευσμένως ενισχύσεις στην VIII Μεραρχία Ηπείρου. Ταυτόχρονα Υποστράτηγος Χ. Κατσιμήτρος και η Μεραρχία, παρακολουθούν αγρύπνως τις κινήσεις των Ιταλικών Στρατευμάτων εντός του Αλβανικού εδάφους με ένα εξαιρετικό και έμπιστο δίκτυο πρακτόρων που οργανώθηκε.** Έτσι είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή να γνωρίζουν που ευρίσκονται οι ιταλικές δυνάμεις, τις δγές που εκδίδονται αλλά και τις προθέσεις της Ανωτάτης Διοικήσεως αυτών.

Δύο ημέρες μετά την ιταλική αποβίβαση στην Αλβανία, την Κυριακή του Πάσχα (9 Απριλίου 1939), κατά τη διάρκεια της Ιεράς ακολουθίας της Δευτέρας Αναστάσεως στο Μητροπολιτικό Ναό των Ιωαννίνων, όπου ευρίσκετο ο Διοικητής της Μεραρχίας μετά των αξιωματικών της Φρουράς, καλείται επειγόντως στο τηλέφωνο από του Γενικού Επιτελείου. Αναχωρεί εσπευσμένα και λαμβάνει την **πρώτη τηλεφωνική διαταγή του Γεν.**

Επιτελείου. Με τη διαταγή αυτή το Γ.Ε εξουσιοδοτεί τον Διοικητήν της Μεραρχίας να πραγματοποιήσει επιστράτευση του εν εφεδρεία προσωπικού της και να αποκρούση διά των όπλων κάθε απόπειραν εισβολής, " ... μόνον εν περιπτώσει επιθέσεως σοβαρών Ιταλικών δυνάμεων κατά της μεθορίου, ουχί δε εκ μεμονωμένων επεισοδίων, άτινα δυνατόν να λάβωσι χώραν επί της μεθορίου .....>>.

Με τη διαταγή αυτή διαφαίνεται σαφώς ότι πολιτική και στρατιωτική ηγεσία μας, καταβάλουν κάθε προσπάθεια αποφυγής **κλιμακώσεως της έντασης** με την Ιταλία παρ' ότι είναι πλέον σίγουροι ότι είναι θέμα χρόνου η εισβολή των Ιταλικών στρατευμάτων στην Ελλάδα. Τώρα η **μάχη από πλευράς Ελλάδος γίνεται με το χρόνο που πρέπει να κερδηθεί για την προετοιμασία της άμυνας στα ελληνοαλβανικά σύνορα**

Η Ιταλική Κυβέρνηση για να "αποκοιμίσει" θα λέγαμε την Ελληνική, ώστε να τη βρει όσο το δυνατόν απροετοίμαστη, **διαβεβαιώνει** σε όλους τους τόνους μέσω του Ιταλού πρέσβη στην Αθήνα, ότι " ...θα σεβαστή κατά τον μάλλον απόλυτον τρόπον την ηπειρωτικήν και νησιωτικήν ακεραιότητα της Ελλάδος " .

Με βάση αυτά τα δεδομένα, εκπονείται από το Γ.Ε. εντός 25 ημερών και κοινοποιείται στις **4 Μαΐου 1939** το **Σχέδιο Επιχειρήσεων IB** (από τα αρχικά Ιταλία – Βουλγαρία). Σύμφωνα με αυτό **θυσιάζεται το έλασσον για να σωθεί το μείζων**. Συγκεκριμένα:

1ον Η αποφασιστική μάχη θα δινόταν επί μετώπου από το οποίο **θα καλυπτόταν η Στερεά Ελλάδα, η Θεσσαλία και η Θεσσαλονίκη** και στο οποίο θα ήταν δυνατόν να συγκεντρωθεί ο όγκος του Ελληνικού Στρατού. Η τελική αυτή τοποθεσία άμυνας στοιχίζεται **στη γραμμή Άραχθος – Μέτσοβο – καμπή Αλιάκμονος – όρος Βέρμιο – όρος Βόρας**. Μια τοποθεσία φύση ισχυρά και ιδιαίτερα οικονομική από πλευράς απαιτούμενων δυνάμεων. Οι προωθημένες στα σύνορα Μεραρχίες (VIII, IX) θα ελίσσονταν επιβραδύνοντας τον εχθρό μέχρι την ανωτέρω γραμμή.

2ον. Η Ήπειρος όμως και ένα τμήμα της Δυτικής Μακεδονίας θα έπρεπε αναγκαστικά να εγκαταλειφθούν από την VIII Μεραρχία, που το 95% των στρατιωτών της προερχόταν από τις περιοχές αυτές. Οι επιπτώσεις στο ηθικό των ανδρών αυτών αλλά και όλου του Στρατού στην αναγκαστική επιλογή αυτής της λύσης για την αντιμετώπιση της

απειλής, είναι προφανείς και τραγικές, αλλά η οξύτητα του προβλήματος δεν δίνει άλλα περιθώρια αντιδράσεως.

Αυτή όμως είναι και η κορυφαία στιγμή του ΗΓΕΤΗ ΚΑΤΣΙΜΗΤΡΟΥ. Πρώτος και περισσότερο απ' όλους αναλογίζεται το αναγκαίο κακό για την άμυνα στην τοποθεσία του Αράχθου, αλλά και την ευθύνη ως τοπικός διοικητής, να ανατρέψει αυτά τα δεδομένα, για να μην παραχωρηθεί σπιθαμή ηπειρωτικής γης στον εχθρό. Αυτό είναι και το κυρίαρχο στοιχείο του Ηγέτη. Όταν εντοπίσει την ανάγκη ότι κάποια κατάσταση πρέπει να αλλάξει προς το καλύτερο, πρέπει να δρομολογεί χωρίς χρονοτριβή και μεθοδικά την αλλαγή. **Αν συνεχίσει να λειτουργεί με τα ίδια δεδομένα παρά την αναγκαιότητα της αλλαγής, παύει να είναι ηγέτης και γίνεται ένας απλός διαχειριστής της κατάστασης.**

Ωστόσο, ούτε η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία επαναπαύεται στην αρχική σχεδίαση για άμυνα στον Άραχθο, αλλά ο “ στροφέας ” της κατάστασης , μπορεί να είναι μόνο ο Κατσιμήτρος με τη Μεραρχία του. Έτσι σε ολόκληρη τη μεθόριο αρχίζει μια τιτάνια προσπάθεια οργάνωσης του εδάφους με έργα εκστρατείας – μια και δεν υπάρχει χρόνος για μόνιμη οχύρωση – στην προωθημένη αμυντική τοποθεσία Καλαμά ποτ -Ελαία (Καλπακι) - Γκραμπάλα -Υψ. Κλέφτης. που προχωρεί με ταχύτατο ρυθμό.

Χρησιμοποιώντας την κρατική επιχορήγηση που είχε διατεθεί για τον σκοπό αυτό (μόλις 82 εκατομμύρια δρχ), ανέσκαψε όλη αυτή την περιοχή δημιουργώντας αμυντικές πτυχώσεις και σήμανε όλες τις τοποθεσίες που θεωρούσε ως πιθανότερες για την συγκέντρωση του εχθρού. Με δεδομένο ότι τα χρήματα δεν επαρκούν, ο Κατσιμήτρος, ζητά την βοήθεια των κατοίκων και άλλων τοπικών φορέων, οι οποίοι ανταποκρίνονται με ενθουσιασμό και εκτός από εθελοντική εργασία, προσφέρουν και ότι άλλο μπορούν (άλογα, αυτοκίνητα, άμαξες, υλικά κτλ) για να διευκολυνθεί το έργο της προετοιμασίας του εδάφους.

Ταυτόχρονα στα τέλη Αυγούστου του 1939 δοκιμάζεται το σχέδιο επιστρατεύσεως της Μεραρχίας, εντοπίζονται αρκετές ελλείψεις και λαμβάνονται όλα τα μέτρα για την ταχεία αποκατάστασή τους.

Ο Διοικητής της Μεραρχίας **περιέρχεται όλη τη μεθόριο** διαρκώς και δίδει επί τόπου διαταγές και οδηγίες προς τους αξιωματικούς και οπλίτες των φυλακίων. Οι επισκέψεις σε Μονάδες από την Κακαβιά ως την Πρέβεζα είναι καθημερινές και με ομιλίες του προς τα στελέχη και τους οπλίτες **προσπαθεί να τους τονώσει το ηθικό και να εξάψει τον πατριωτισμό τους**. Γνωρίζει άριστα την μορφολογία του εδάφους και την ψυχολογία των κατοίκων του και χρησιμοποιεί τις γνώσεις αυτές για να βελτιστοποιήσει την άμυνά του έναντι της Ιταλικής επιβουλής.

Σημαντικό ρόλο στην όλη προσπάθεια βέβαια διαδραματίζει ο **Συνταγματάρχης Μαυρογιάννης** διοικητής του πυροβολικού της Μεραρχίας και υπεύθυνος για την οργάνωση του εδάφους. Ένας αληθινός σκαπανέας της Ηπείρου, ο οποίος αναπτύσσει μια ακαταπρόλητη δραστηριότητα σε όλη την περιοχή **τάσσοντας τα πυροβόλα του ακόμη και σε ορεινές σπηλιές, καμουφλάροντας όλα τα σημεία έναντι του φόβου της υπεροπλίας της Ιταλικής αεροπορίας**. Μέσα σε λίγους μήνες όλος ο τομέας έχει σκαφτεί και διαμορφωθεί κατάλληλα για άμυνα, **με αντιαρματικές τάφρους, σκέπαστρα, συρματοπλέγματα, ναρκοπέδια και πολυβολεία**. Όλο το εδαφικό διαμέρισμα της Ηπείρου, πολίτες και στρατός, μικροί και μεγάλοι, άνδρες και γυναίκες, βρισκόταν σε πυρετώδη πολεμική προετοιμασία μετατρέποντας την περιοχή σε ένα απέραντο εργοτάξιο πολλούς μήνες πριν την ιταλική εισβολή.

Όταν πλέον η οχύρωση είχε προχωρήσει και μπορούσε να θεωρηθεί σχετικά επαρκής, **το σχέδιο επιστρατεύσεως είχε ανασυνταχθεί**, η δε Γιουγκοσλαβία φαίνεται πλέον πως θα παραμείνει αυστηρά ουδέτερη, το Γενικό Επιτελείο που ενημερώνεται συνεχώς για την κατάσταση, τροποποιεί το αρχικό σχέδιο IB. Την 1η Σεπτεμβρίου 1939 – δηλαδή 4 μήνες μετά την αρχική σχεδίαση – κοινοποιεί νέο Σχέδιο Επιχειρήσεων με την ονομασία IBα.

Το νέο σχέδιο προβλέπει, κατόπιν προτάσεως του Κατσιμήτρου, και εγκρίσεως της ηγεσίας, **προωθημένη άμυνα, στην τοποθεσία Καλάμας ποτ. - Ελαία (Καλπάκι) – Γκραμπάλα- υψ. Κλέφτης** που ο ορεινός όγκος του Καλπακίου περικλείει μια κοιλάδα σε σχήμα πετάλου. Στα χαμηλότερα σημεία της τοποθεσίας υπήρχαν έλη που δημιουργούσε ο ποταμός Καλαμάς. Η άμυνα στην προωθημένη αυτή τοποθεσία χωρίς

παραχώρηση εθνικού εδάφους, βασίζεται στα νέα δεδομένα που ο Χ. Κατσιμήτρος με τη Μεραρχία του δημιούργησε και αυτά είναι:

- Η συνεχώς βελτιούμενη οργάνωση και οχύρωση του εδάφους στον τομέα της Μεραρχίας
- Η ενίσχυση της Μεραρχίας με νέες δυνάμεις
- Η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης των κληρωτών και επιστράτων και η ανάπτυξη μαχητικού πνεύματος και υψηλού φρονήματος για τη Νίκη, τόσο από Στρατό όσο και από το λαό σε όλη την Ήπειρο ότι στο Καλπάκι ο εχθρός δεν θα περάσει .

Ο Κατσιμήτρος λοιπόν και οι Ηπειρώτες του θα δεχθούν το κύριο βάρος της ιταλικής επιθέσεως, από το 25^ο Σώμα Στρατού των Ιταλών ενισχυμένο με 4000 Αλβανούς. Το δώρο από τους Ιταλούς στην Αλβανία για τη συνδρομή τους αυτή, θα ήταν η παραχώρηση σε αυτούς της περιοχής της Θεσπρωτίας.

Έτσι στις 9 Αυγούστου 1940, αποστέλλεται στη Μεραρχία το νέο τροποποιημένο σχέδιο ΙΒβ, στο οποίο, επαναλαμβάνεται μεν η αποστολή της προωθημένης άμυνας στην τοποθεσία Ελαία (Καλπάκι) – Καλαμά, αλλά παρέχεται στο Μέραρχο η πρωτοβουλία να ελιχθεί επιβραδυντικώς αναλόγως της εξελίξεως της καταστάσεως. Τώρα λοιπόν η ευθύνη της απόφασης για την εμμονή ή όχι για άμυνα στο Καλπάκι αλλά και η επιλογή για τον χρόνο ενάρξεως του επιβραδυντικού ελιγμού, αν και όποτε διεξαχθεί, επαφίεται στον Στρατηγό Κατσιμήτρο.

Όμως οι προκλήσεις των Ιταλών συνεχίζονται αυξανόμενες με αποκορύφωμα τον άνανδρο τορπιλισμό του ευδρόμου "ΕΛΛΗ", ανήμερα της εορτής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, στις 15 Αυγούστου του 1940 στο λιμάνι της Τήνου. Αναμφίβολα ο τορπιλισμός του ΕΛΛΗ, ειδικά στη χρονική στιγμή που έλαβε χώρα σε συνδυασμό με τη μεγάλη εορτή της Παναγίας, φάνηκε μετέπειτα πως πλήγωσε βαθύτατα το θρησκευτικό συναίσθημα και αφύπνισε τους Έλληνες αγωνιστές, του έπους του 1940.

Ο Παπάγος στις 16 Σεπτεμβρίου 1940, εκδίδει νέα διαταγή στην οποία, μεταξύ των άλλων, διαφαίνεται ότι η απειλή είναι επικείμενη και καθορίζει :

«Η τιμή των ελληνικών όπλων απαιτεί όπως οιονδήποτε τμήμα σε οιονδήποτε κατάστασιν και αν ευρεθεί, οφείλει να πολεμήσει μέχρι και του τελευταίου ανδρός και του τελευταίου φυσιγγίου».

Την τελευταία εβδομάδα του Οκτωβρίου, η VIII Μεραρχία ήταν πλήρως επιστρατευμένη με μυστική επιστράτευση, με τους Ηπειρώτες να αποτελούν κατά 4/5 την δύναμη της. **Το ιστορικό βράδυ της 27ης προς 28η Οκτωβρίου, ένα από τα ιστορικότερα της σύγχρονης Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους**, οι Ελληνικές προφυλακές της Μεραρχίας κατέγραψαν ασυνήθιστη κίνηση στον απέναντι Ιταλικό τομέα. Ενημερώνεται αμέσως η διοίκηση της Μεραρχίας τηλεφωνικά ότι η Ιταλική επίθεση είναι θέμα λίγων ωρών.

Ο Κατσιμήτρος αμέσως ενημερώνει το Γ.Ε.. για τις εξελίξεις και την **επικείμενη Ιταλική επίθεση** και διαβεβαιώνει ότι **".....μπορεί να μην έχω το ανάστημα του στρατάρχου Πεταίν, όστις κατά το 1916 αμυνόμενος σθεναρώς στο Βερντέν είπε ότι δεν θα περάσουν οι Γερμανοί, αλλά δύναμαι να σας διαβεβαιώσω εν πλήρει πεποιθήσει ότι δεν θα περάσουν οι Ίταλοι από το Καλπάκι."**

Αμέσως μετά θέτει σε συναγερμό όλες τις μονάδες προκαλύψεως και τα παραμεθόρια φυλάκια διατάσσοντας επιφυλακή και επιβραδυντικό αγώνα φθοράς, **μέχρι την κύρια αμυντική τοποθεσία Καλπακίου.**

Ο Κατσιμήτρος αποσύρθηκε για λίγη ξεκούραση στις 01.00 το πρωί, ο ύπνος του όμως έμελλε να είναι βραχύς. Μόλις δύο ώρες μετά ένας ηλικιωμένος άνδρας κάπου σε ένα προάστιο της Αθήνας, φορώντας πυζάμες λόγω του περασμένου της ώρας, με ελαφρά τρεμάμενα χέρια θα παραλάβει το ιταμό Ιταλικό τελεσίγραφο και θα προφέρει τις περίφημες Γαλλικές λέξεις: **"Alors, c' est la guerre"**.

Γράφει ο Γεώργιος Βλάχος, εκδότης και διευθυντής της εφημερίδας **«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»**, παλιός πολέμιος του Ι. **Μεταξά:**

«Καί ἔφθασε τότε ἡ μεγάλη στιγμή. Εἴκοσι ὀκτῶ Ὀκτωβρίου, Δευτέρα, τρεῖς τὸ πρωί. Ὁ Μεταξᾶς, μόνος, κοιμᾶται. Τὸ τηλέφωνον. Μία ὁμιλία. Ὁ Γκράτσι. Γύρω του δὲν ἔχει κανένα. Δὲν ἔχει κᾶν τὸ γραφεῖον του, δὲν ἔχει ἓνα κλητῆρα. Κανένα. Ἡ ὑπηρεσία, ὅπως ὄλη ἡ Ἑλλάς τὴν ὥραν ἐκείνην, κοιμᾶται. Πρὸς στιγμήν, ἄς κρατήσωμεν τὴν ἀναπνοὴν μας, διότι ἐδῶ πλησιάζομεν τὸν μεγαλύτερον σταθμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ἡ Ἰταλική

Αυτοκρατορία, με τὰ σαράντα ὀκτώ της ἑκατομμύρια, με τὸν πλοῦτον της, με τοὺς στρατοὺς της, με τὰ ἀεροπλάνα της, με τὰ ἄρματα της, ἐξύπνησε αἰφνιδιαστικῶς ἓνα ἄνθρωπον καὶ τοῦ ἐζήτησε ἐντὸς τριῶν ὥρῶν τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶπεν: "Ὁχι. Ἀμέσως, ἄνευ συζητήσεως, ἄνευ ἐνδοιασμοῦ. Δὲν εἶπεν «ὄχι» ἀπλῶς. Ἐντὸς λεπτοῦ, ὅπως ἐξύπνησεν αὐτὸς, ἐντὸς λεπτοῦ ἐξύπνησε τὴν Ἑλλάδα. Διαταγαί, σχέδια, τηλεφωνήματα, γενικὴ ἐπιστράτευσις, κήρυξις Στρατιωτικοῦ Νόμου, ἐπιτάξεις, προκηρύξεις, ἀγγέλματα... ἔγιναν πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος καὶ, ὅταν ἀνέτειλε, ἤδη ἐμάχετο ἡ Ἑλλάς.»

Τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου οι δυνάμεις του στρατηγού Βισκόντι Πράσκα διάβαιναν την ελληνική μεθόριο. Τὴν ἴδια ὥρα ὁ πρωθυπουργὸς στοὺς ὑπουργικοὺς συμβούλιον ἐνημέρωσε τοὺς ὑπουργοὺς γιὰ τὸ τί εἶχε συμβεῖ καὶ ἔφερε ἐνώπιον τῶν συνεργατῶν του τὰ πολεμικὰ διατάγματα. Κατόπιν πῆρε στα χέρια του τὴν πένα του γιὰ νὰ υπογράψῃ, στάθηκε γιὰ λίγο, τὴν ἀκούμπησε καὶ πάλι στο τραπέζι, ἐσκύψε τὸ κεφάλι του ὡς νὰ σκεπτόταν κάτι, ἔκανε τὸ σταυρὸ του ξαναπῆρε τὴν πένα του καὶ τὴ στιγμὴ που ἀρχισε νὰ υπογράφῃ πρόσθεσε με παλλόμενη ἀπὸ τὴ συγκίνηση φωνή: «Ὁ Θεὸς σώζει τὴν Ἑλλάδα».

Τὴν ἴδια ὥρα καὶ ὁ Στρατηγὸς Κατσιμήτρος με βαθιὰ πίστη στο Θεὸ καὶ στὴν Ὑπέρμαχο Στρατηγὸ καὶ με ἐμπιστοσύνη ἀπόλυτη στοὺς ἄνδρες τῆς Μεραρχίας του, βροντοφώναζαν με τὸ δικὸ τους τρόπο, τὸ δικὸ τους **ΟΧΙ** καὶ ἀντιμετώπιζαν με σθένος τὶς 4 ἐπίλεκτες Ἰταλικὲς μεραρχίες:

☒ Ἀνατολικά τὴν ἐπίλεκτη **Μεραρχία Ἀλπινιστῶν «ΤΖΟΥΛΙΑ»**, με κατεύθυνση τὸ **Μέτσοβο**,

☒ Στο κέντρο τὴν **Τεθωρακισμένη Μεραρχία «ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ»** καὶ τὴ **Μεραρχία Πεζικοῦ «ΦΕΡΡΑΡΑ»** με κατεύθυνση τὰ **Ιωάννινα**,

☒ Δυτικά, ἐπὶ τοῦ παραλιακοῦ ἄξονα, τὴ **Μεραρχία Πεζικοῦ «ΣΙΕΝΑ»**, με κατεύθυνση τὴν **Πρέβεζα**, γιὰ τὴν **υπερκέραση τῶν Ἰωαννίνων**.

Στις 05.30, μίση ὥρα πρὶν λήξει τὸ ἀνανδρο τελεσίγραφο, ἡ νύχτα ἐγίνε μέρα στοὺς τομεῖς προκαλύψεως τῆς VIII Μεραρχίας. Ἐνα φράγμα πυρὸς κατέκαψε τὸν Ἑλληνικὸ τομέα, ἐνῶ ἀκούγονταν οἱ ἐρπύστριες τῶν Ἰταλικῶν τεθωρακισμένων τῆς **Μεραρχίας "ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ"** που πλησίαζαν. **Τα Ἰταλικά βομβαρδιστικά** με τὶς χαμηλὲς πτήσεις τοὺς καὶ τοὺς βομβαρδισμοὺς τοὺς συμπλήρωναν τὴν κόλαση πυρὸς καὶ οἱ Ἕλληνες οπλίτες στὴ γραμμὴ προκαλύψεως λαμβάνουν τὸ **βάπτισμα τοῦ πυρὸς μέσα σε ἓνα κολασμένο δαντικὸ σκηνικὸ**. Δὲν σάστισαν ὁμῶς, ἀλλὰ

συμπτύχθηκαν κανονικά, όπως προέβλεπε το σχέδιο που είχε εκπονήσει η Μεραρχία, προς τις κύριες γραμμές Ελληνικής αντίστασης. Οι γέφυρες του ποταμού Αώου ανατινάσσονται για να επιβραδύνουν την Ιταλική εισχώρηση και ήδη καταγράφονται οι πρώτες Ελληνικές επιτυχίες. **Το Έπος του 1940 έχει ξεκινήσει....**

Η Ημερήσια Διαταγή του Χρ. Κατσιμήτρου στις 28/10/1940

.....

αμυνθήτε του Ιερού Πατρίου εδάφους μετά φανατισμού εναντίον του επιδρομέως όστις θέλει να προσβάλη ημάς ύπουλως και άνανδρως.

.....

Δείξατε εις αυτόν ότι είμεθα εις θέσιν να δώσουμεν την δέουσαν απάντησιν όπως έδωσαν οι Πρόγονοί μας εις τους επιδρομείς Πέρσας. Ο Θεός ας βοηθήσει τον Τίμιον υπέρ Πατρίδος αγώνα μας και ας ευλογήσιν τα όπλα μας διότι θα αγωνισθώμεν υπέρ βωμών και εστιών και υπέρ της ελευθερίας μας.

.....

Δύο ημέρες αργότερα με την λήξη του προκαλυπτικού αγώνος γράφει στην **Ημερήσια Διαταγή του στις 30/10/1940**

Ο αγών θα διεξαχθή μετά πείσματος και επιμονής ακαταβλήτου. Άμυνα κρατερά επί των θέσεών μας μέχρις εσχάτων. Ουδεμία ιδέα εις ουδένα να υπάρχη περί υποχωρήσεως. Μέχρι τούδε τα προκαλυπτικά τμήματα συνεπτύσσοντο συμφώνως τω σχεδίω Υποχωρητικού Ελιγμού. Ήδη πάντες, από του Στρατηγού Διοικητού της Μεραρχίας μέχρι και του τελευταίου στρατιώτου, θα αγωνισθώμεν επί των θέσεών μας. Και εν ανάγκη θα πέσωμεν όλοι υπερασπιζόμενοι αυτά..."

Ο Κατσιμήτρος συνέδεσε συνειδητά **το Καλπάκι με τον Μαραθώνα..** Συγκεκριμένα **μεταξύ 4-6 Νοεμβρίου 1940**, κατά την επίθεση των ΤΘ της "Μεραρχίας ΚΕΝΤΑΥΡΩΝ" ο Κατσιμήτρος, παρασύρει τα τεθωρακισμένα τους στα έλη που δημιούργησε ο ποταμός Καλαμάς και τα οποία σκοπίμως τη χρονιά αυτή δεν αποξηράθηκαν προκειμένου, να λειτουργήσουν ως Α/Τ κώλυμα. Τα ιταλικά τεθωρακισμένα "κόλλησαν" στην κυριολεξία σε αυτή την τοποθεσία με αποτέλεσμα, το πυροβολικό μας, εύκολα άλλα να καταστρέψει και άλλα να κυριευθούν διότι εγκαταλείφθηκαν στο πεδίο της μάχης. Μια τεχνική που εφάρμοσε πρώτος ο Μιλτιάδης για να επιτύχει

το 490 π.Χ. την παγίδευση και την καταστροφή του περσικού ιππικού μέσα στο έλος στον Μαραθώνα.

Στις 8 Νοεμβρίου 1940, ο κόσμος όλος μένει άναυδος, μη μπορώντας να πιστέψει ότι η πρώτη νίκη του ελευθέρου κόσμου εναντίον των δυνάμεων του Άξονα ήταν γεγονός στα ηπειρωτικά βουνά.

Στην επιτυχία αυτή, πρέπει να τονίσουμε, η συμβολή του πυροβολικού ήταν μέγιστη, χάρις κυρίως στην κατάλληλη τάξη των πυροβόλων και την εξαιρετη οργάνωση στόχων που είχε προηγηθεί. **Διότι, τα βλήματα δεν πηγαίνουν στον στόχο απλώς με... το ηθικό των πυροβολητών. Απαιτείται σχεδίαση, οργάνωση, εκπαίδευση και διοίκηση αλλά και μία άριστη λειτουργία του συστήματος ΔΜ η οποία εξασφαλίζει ότι θα υπάρχουν στον απαιτούμενο χρόνο και χώρο βλήματα για τα πυροβόλα.**

Εν τω μεταξύ, ελληνικές εφεδρείες άρχισαν να καταφθάνουν στο μέτωπο στις αρχές Νοεμβρίου. Έτσι, ο Παπάγος κατόρθωσε να πετύχει τη συγκέντρωση των απαιτούμενων δυνάμεων ως τα μέσα Νοεμβρίου και να είναι έτοιμος να εξαπολύσει την αντεπίθεση. Η ελληνική στρατιωτική Ηγεσία είχε αντιμετωπίσει την κατάσταση κατά τρόπον ορθό και αποτελεσματικό.

Στις 13 Νοεμβρίου – μόλις 16 ημέρες μετά την ιταλική εισβολή – ο Ελληνικός Στρατός, πλήρως κινητοποιημένος και έχοντας αποκαταστήσει το εθνικό έδαφος, πέρασε στην αντεπίθεση, έχοντας πλέον την πρωτοβουλία και κατόρθωσε μέχρι τον Ιαν του '41 να απωθήσει τις ιταλικές δυνάμεις εντός της Αλβανίας, μέχρι τη γραμμή Χιμάρα – Πόγρα-δετς .

Ο Αρχηγός του Γ.Ε. Αλ. Παπάγος γράφει μεταξύ των άλλων για τον Κατσιμήτρο.

“ Πιστεύω ακραδάντως ότι η τιμή των ελληνικών όπλων δεν θα ήτο δυνατόν να είναι εμπειστημένη εις καλύτερας χείρας από τας ιδικάς σου”

Το ΑνΣΣ συγκροτηθέν μετά τον πόλεμο για να συντάξει την γενική έκθεση του πολέμου 1940-1941 αναφέρει:

“ Ο Διοικητής της Μεραρχίας Χ. Κατσιμήτρος .....κατόρθωσε να περισώσει την ηρωική και πολύπαθη ήπειρο από πρόωρον και αδικαιολόγητον παράδοσίν της εις τον εχθρό γενόμενος ούτω ΑΞΙΟΣ ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΣ'' Και παρακάτω γράφει η Έκθεση '' Αι τακτικά αποφάσεις της VIII Μεραρχίας δύνανται να αποτελέσωσι διδάγματα για την έδρα της Γενικής Τακτικής του Σχολείου Πολέμου''

Ο Αλέξανδρος Τσουκανέλης, οπλίτης ιατρός στο επιτελείο της VIII Μεραρχίας και μετέπειτα καθηγητής οδοντιατρικής γράφει στο βιβλίο του '' Χ. Κατσιμήτρος ο Πρόμαχος της Ηπείρου'' :

'' Πρέπει ο Μεγάλος Θεός της Ελλάδος να τον έστειλε εκεί τον Κατσιμήτρο. Ο Μεγάλος Θεός , στον οποίο πίστευε ο Στρατηγός, γι' αυτό και όπου βρισκόταν, στα Γιάννενα, στο αντίσκηνο, στα χαμόσπιτα των χωριών , το κανδήλι του Αη Γιώργη του Τροπαιοφόρου , βρισκόταν πάντα δίπλα στο κρεβάτι του.''

Όμως μετά τη συνθηκολόγηση έμελλε αυτός ο ήρωας του Έπους του 40, να περάσει μαζί με άλλους ήρωες Στρατηγούς το δικό του Γολγοθά με την αποδοχή συμμετοχής στην Κατοχική Κυβέρνηση του Αντγου Τσολάκογλου. Γιατί όμως ο ένδοξος αυτός στρατηγός δέχτηκε να γίνει υπουργός, έστω και για λίγο, σε μια κατοχική Κυβέρνηση ; Ήταν μήπως κενοδοξία ; Ήταν η επιδίωξη προσπορισμού υλικών αγαθών; Ήταν η Γερμανοφιλία ή η Ιταλοφιλία; Ή μήπως ήταν μια ακόμη πράξη γενναιότητας, με βέβαιο τον κίνδυνο στιγματισμού του ως προδότη;

Για όλους όσους γνώριζαν τον Κατσιμήτρο και τους άλλους Στρατηγούς και εκτιμούν τα γεγονότα χωρίς ιδεολογικά συμπλέγματα και προκαταλήψεις γνωρίζουν ότι το κίνητρό τους ήταν η εθελουσία. Μια εθελουσία, για μία ακόμη εθνική προσφορά σε μια στιγμή που στην Αθήνα δεν είχε απόμεινε καμιά άλλη εξουσία ή Αρχή για να λειτουργήσουν οι δημόσιες υπηρεσίες, τα νοσοκομεία, οι τραυματίες, οι αποκλεισθέντες Έλληνες του εξωτερικού να προστατευθούν, οι συγκοινωνίες, η χωροφυλακή, η αστυνομία, το λιμενικό τα τελωνεία, οι τράπεζες που χρειάζονταν κάποια ασφάλεια κλπ.

Οι Στρατηγοί, πατριωτικά σκεπτόμενοι, γνωρίζοντας τι τους περιμένει, αποδέχτηκαν αυτή τη '' συνεργασία'' με τον εχθρό και μεταξύ αυτών, με την παρότρυνση και του Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σπυρίδωνα και ο Κατσιμήτρος στον οποίο ανέθεσαν τα Υπουργεία Εργασίας και Γεωργίας. Το πιθανότερο είναι να θεώρησε ότι στις πρωτόγνωρες συνθήκες που επικρατούσαν στη χώρα, μπορούσε ίσως κάτι ακόμα να προσφέρει. ΣΕ ΛΙΓΟΤΕΡΟ από πέντε μήνες, κάνοντας λόγο για «κυβέρνηση ανδρεί-

κελων», παραιτήθηκε, αλλά δυστυχώς η συμμετοχή και μόνο ήταν αρκετή για να συμπεριληφθεί αργότερα στον κατάλογο των δωσίλογων.

Το 1944 συλλαμβάνεται δύο φορές από άνδρες του Ε.Λ.Α.Σ στην Αθήνα και απελευθερώνεται. Το 1945 δικάζεται ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου δωσίλογων και καταδικάζεται «..εις ειρκτήν..» κάθειρξη 5,5 ετών ενώ αποπέμπεται από το στράτευμα με παράλληλη έκπτωση από το βαθμό του Αντιστράτηγου.

Στις 5 Οκτωβρίου 1949 με διάταγμα του Βασιλέως Παύλου, του χαρίστηκε το υπόλοιπο της ποινής και αποφυλακίστηκε. Το 1953 αποκαταστάθηκε στο βαθμό του, προήχθη στο βαθμό του αντιστράτηγου και του αποδόθηκαν όλα τα παράσημά του.

Έζησε τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του κοντά στην Πλατεία του Αγίου Παντελεήμονα στη συνοικία της Κυψέλης στην Αθήνα. Πέθανε την Τρίτη 20 Φεβρουαρίου 1962 και η κηδεία του έγινε δημοσία δαπάνη στο Α΄ Κοιμητήριο Αθηνών.

Συμπερασματικά, η έκβαση των επιχειρήσεων κυρίως στην Ήπειρο ήταν υπόθεση τόλμης και αντοχής της VIII Μεραρχίας, με διοικητή τον γενναίο οιακοστρόφο Υποστράτηγο Χ. Κατσιμήτρο με τη Χάρη πρωτίστως της άλλοτε Υπερμάχου Στρατηγού των Ρωμιών, που γίνεται η Αγία Σκέπη των αγωνιστών του Έπους του '40, που συνεορτάζουμε τη μεγάλη αυτή ημέρα.

Το πνεύμα ενότητας ηγεσίας και λαού, που έπνευσε την 28 Οκτωβρίου 1940 ανέδειξε τα τρία συστατικά του στοιχεία που είναι:

- 1^{ον} Η βαθιά πίστη και εμπιστοσύνη ηγεσίας και λαού στο Θεό,
- 2^{ον} Η ευκαιρία να θυσιασθούν για την ελευθερία, όπως μόνο σε μεγάλους ανθρώπους ταιριάζει και

- 3^{ον} Η πεποίθηση ότι όλοι μαζί, ηγεσία και λαός, όφειλαν να ακολουθήσουν το Γολγοθά της μαρτυρικής δόξας του Έθνους, διότι μόνο αυτή η δόξα του Σταυρού του Έθνους θα τους οδηγούσε στην Ανάστασή του. Τα στοιχεία άλλωστε αυτά αποτελούν την πεμπτουσία της Ορθόδοξης πίστης μας και πρέπει να γίνουν βίωμα απ' όλους μας. Κυρίως όμως να εμπνέουν τους νέους μας διότι είναι αδύνατο να γιορτάσουμε την παροντική μας ελευθερία, χωρίς την τότε θυσία και τη δόξα της μαρτυρικής Ελλάδας του 1940

Και αν για άλλες εποχές, η ομοψυχία και η ενότητα αποτελούσαν κραυγή έντονης απαίτησης από τους τάφους των ηρώων και των

μαρτύρων μας, σήμερα αποτελούν κώδωνα κινδύνου. Στους γειτονικούς μας ορίζοντες έχουν επικαθήσει μαύρα σύννεφα που προοιωνίζουν συρρικνώσεις εδαφικές. Ας μη δειλιάσουμε βλέποντας τους αριθμούς και ακούγοντας τις απειλές . Ο Θεός της Ελλάδος θα αναδείξει πάλι τη νέα ηγεσία, του νέου ΟΧΙ, ώστε σύψυχοι και ομόψυχοι, θα μπορέσουμε να διαβούμε με τη βοήθεια της Αγίας Σκέπης, τις έντεχνα στημένες παγίδες, τόσο από εχθρούς όσο και από λυκόφιλους.

Αρκεί, στις μεγάλες αυτές επετείους, ο εορτασμός να είναι ιστορίας μνήμη αλλά και χρέους υπόμνηση.

**Αντιστράτηγος (εα) Θεόκλητος Ρουσάκης.
Επίτιμος Διοικητής Β΄ Σώματος Στρατού.**